

Tradicijska vokalna glazba Otoka kod Sinja

Samardžić, Nevenka

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:637889>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET U SPLITU

DIPLOMSKI RAD

TRADICIJSKA VOKALNA GLAZBA OTOKA KOD SINJA

NEVENKA SAMARDŽIĆ

Split, 2020.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

DIPLOMSKI RAD
TRADICIJSKA VOKALNA GLAZBA OTOKA KOD SINJA

Kolegij: Skupno muziciranje

Student:

Nevenka Samardžić

Mentor:

mr. sc. Marijo Krnić

Split, rujan 2020.

Sadržaj

SAŽETAK.....	3
SUMMARY	4
1. UVOD	1
2. TRADICIJA	2
3. GLAZBA I DIJETE	4
4. TRADICIJSKA GLAZBA	8
4.1. INSTRUMENTALA GLAZBA	9
4.2. OBLICI VOKALNO-INSTRUMENTALNOGA GLAZBENOGA IZRAŽAVANJA	10
4.3. VOKALNI GLAZBENI OBLICI.....	11
4.3.1. NARICALJKE	11
4.3.2. USPAVANKE.....	11
4.3.3. "PJEVANJE NA BAS"	12
4.3.4. CRKVENA, LITURGIJSKA I PARALITURGIJSKA FOLKLORNA GLAZBA.....	12
4.3.5. SAMAČKO PJEVANJE	12
4.3.6. TRESKAVICE	12
4.3.7. OJKANJE.....	12
4.3.8. PJEVANJE IZ KAPE ILI KNJIGE.....	12
4.3.9. RERA	13
4.3.10. GANGA.....	13
5. OPĆINA OTOK.....	14
5.1. STANOVNIŠTVO	14
5.2. OBRAZOVANJE I ZNANOST U OPĆINI OTOK.....	15
5.3. PRIRODNO I KULTURNO NASLJEĐE.....	16
5.4. POVIJEST MJESTA	18
6. GLAZBA OPĆINE OTOK	21
6.1. PJESMA I NARODNI OBIČAJI	26
7. USPAVANKE I RERA OTOKA KOD SINJA	34
8. ZAKLJUČAK	38
9. LEKSIK.....	39
10. LITERATURA.....	41

SAŽETAK

Značenje i dobrobit glazbe te važnost poticanja djetetova glazbenoga razvoja i stvaralaštva radi njegova cjelovitoga razvoja ističu se u suvremenom Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, ali i u Programskom usmjerenju odgoja i obrazovanja predškolske djece. Oni stavljaju naglasak na poticanje glazbenih izražavanja, doživljaja i stvaranja u različitim odgojnim situacijama. Pjevanje je glazbeno izražavanje ljudskim glasom. Pjevanje djeteta započinje od spontanoga ponavljanja samoglasnika ili kratkih slogova neodređenih visina. Pjevanje pridonosi razvoju glazbenih sposobnosti, osjećaja za ritam, sluha, glazbenoga pamćenja i vokalnih sposobnosti djece. Djecu trebamo upoznavati sa svim vrstama glazbe pa tako i tradicijskom glazbom. Tradicija nas može poučiti važnim vrijednostima potrebnima za skladan suživot s bližnjima i ona nas uči našem podrijetlu. Tradicija je svojevrsno obiteljsko stablo pomoću kojega znamo tko smo i što smo. Predškolske ustanove su idealno mjesto gdje bi se trebalo poticati i provoditi različite aktivnosti koje će pomoći očuvanju tradicijskih vrijednosti. Za rad s djecom predškolske dobi trebali bismo češće birati umjetničke i tradicionalne, folklorne pjesme.

Ključne riječi: *tradicija, vokalna glazba, dječji razvoj*

SUMMARY

The significance and well-being of music and the importance of encouraging children's musical development and creativity for its overall development are emphasized in the modern National Curriculum for Early and Preschool Education, but also in the Program Direction of Preschool Education. They place emphasis on encouraging musical expression, experience and creation in a variety of educational situations. Singing is the musical expression of the human voice. A child's singing begins with the spontaneous repetition of vowels or short syllables of indefinite pitch. Singing contributes to the development of musical abilities, sense of rhythm, hearing, musical memory and vocal abilities of children. We need to introduce children to all types of music, including traditional music. Tradition can teach us the important values needed for harmonious coexistence with others and it teaches us our origins. Tradition is a kind of family tree through which we know who we are and what we are. Preschools are an ideal place where various activities that will help preserve traditional values should be encouraged and carried out. To work with preschool children, we should more often choose artistic and traditional, folk songs.

Keywords: *tradition, vocal music, children's development*

1. UVOD

Tradiciju čini skup običaja, vještina, znanja unutar jedne homogene zajednice koji se usmenom predajom prenosi s koljena na koljeno. Uvjetovana je mjestom u kojem se njeguje, poviješću toga mjesta i zajednice te vjerom i kontekstom (Norac-Kevo, 2017).

Kao bitan dio tradicije ističe se tradicijska glazba kojom ćemo se detaljno baviti u ovom diplomskom radu. Glazba je umjetnost koja se izražava pjevanim i sviranim tonovima, zvukovima, šumovima i tišinom. Jedna je od najstarijih civilizacijskih umjetničkih formi. Glazba doprinosi razvoju mentalnoga i emocionalnoga zdravlja, kognitivnih sposobnosti, razvoju vlastite osobnosti i formiranju pozitivnih stavova prema životu (Vidulin, 2016). Nadalje, tradicijska glazba se, zbog činjenice da je stanovništvo sela prije stotine godina uveliko bilo nepismeno, prenosila usmenom predajom te je vremenom evoluirala (Begić i Šulentić Begić, 2017).

U mjestu Otok pored Sinja, smještenom pod planinom Kamešnicom i uz rijeku Cetinu, godinama se već njeguje tradicija putem raznih događaja bilo blagdana, vjenčanja, pogreba te kulturno-umjetničkoga društva. Poblje ćemo se upoznati s poviješću i tradicijom mjesta te navesti recitacije i pjesmice koje su pratile svakodnevni život mještana koje su pjevali za vrijeme večernjih okupljanja ili različitih svečanosti te prenosili s generacije na generaciju.

Valja naglasiti kako tradicijsku glazbu treba poznavati kao dio prošlosti te ju prihvaćati i vrednovati. Također, zbog svoje jednostavnosti, razne brojalice i pjesmice mogu biti upotrebljavane u odgojno-obrazovne svrhe (Begić, Šulentić Begić, 2017).

2. TRADICIJA

Riječ tradicija označava predaju (običaja, znanja, vještina) nekoga naroda. Kultura naroda veoma važna za njegov opstanak, poticanjem djece da narodno stvaralaštvo uključe u svoju svakodnevnicu, doprinosimo očuvanju samoga naroda. Folklorna glazba i ples dio su svake ljudske zajednice, oni su usklađeni s mentalitetom i samim stilom života onih ljudi koji ih stvaraju, izvode, uče, te prenose na mlađe generacije. Folklorna glazba i ples su sastavni dio raznih običaja, koji se izvode prigodom javnih svečanosti ili kod važnijih događaja u čovjekovom životu. Ispunjavaju različite funkcije u kulturi i životu ljudi. Uvježbavanjem narodnih plesova, pjesama, igara radi njihova scenskoga izvođenja u folklornim skupinama, omogućujemo predaju običaja, vještina i znanja nekoga naroda, te tako čuvamo to stvaralaštvo od zaborava. Na taj način djeca upoznaju život svojih baka i djedova koji se bitno razlikovao od njihova danas. Običaji predstavljaju norme, pravila, obrasce ponašanja vezane za skupinu ljudi. Nastali su kao sredstvo prenošenja određenih vrijednosti koje su važne za zajednicu. Običaji spajaju narod i prenose se iz generacije u generaciju kako bi se očuvala tradicija i kultura naroda. Zbog utjecaja globalizacije, danas tradicijska kultura polako nestaje i ima je sve manje, a mladi ljudi slijede neke druge uzore dok običaji odlaze u zaborav. Zbog toga je važno djeci već od predškolske dobi usaditi važnost i ljepotu narodnih običaja, kako bi znali cijeniti bogatu kulturnu ostavštinu svojega naroda, te ju spasiti od zaborava (Folklorna glazba i ples).

Drandić (2010) ističe da je glazba proizvod svake kulture te je posebno tradicijska glazba važna da bi se sačuvala kulturna baština i kulturni identitet. Naime, ona rađa nove oblike kulture u kombinaciji s tradicijom. Zajednička obilježja glazbeno-folklornih područja dinarske zone očituju se u načinu izvođenja vokalne glazbe. U tradicijskom pjevanju možemo govoriti o postojanju solističkih tradicijskih napjeva, napjeva za dva ili tri pjevača te o tradicijskim napjevima koji su namijenjeni izvođenju skupine pjevača. Marošević (2001) navodi da je folklorna glazba u intimi svakog čovjeka, te da je nenametnuta i uvijek prisutna. Nadalje, za folklornu glazbu tvrdi daje dio svakodnevice, da prati ljude u radu, u godišnjim obredima i običajima te da je folklorna glazba prisutna u svakodnevnom životu.

Tradicija podrazumijeva kontinuiran i dugotrajan način ponašanja (najmanje 50 godina) koji se držao obaveznim, a oblikovana je mjestom (geografsko-klimatskim uvjetima), poviješću, vjerom i kontekstom. Tradicijska kultura se oduvijek nadograđivala prirodnim putem iz naraštaja u naraštaj, ali su pri tom zadržane sve bitne temeljne značajke duhovnosti ljudi određenoga kraja. Tradicijska kultura predstavlja usmenu predaju kulturno vrijednog stvaralaštva koje se dijeli na materijalnu i nematerijalnu kulturu. U materijalnu spadaju sve što

čovjek stvara i oblikuje svojim rukama od materijala iz njegovoga životnoga okruženja, dok u nematerijalnu kulturu ubrajamo: ples, glazbu, pjesmu, dječje igre te razne druge vještine, umijeća i znanja. Tu valja naglasiti, u cilju boljeg razumijevanja, da npr. narodna nošnja ili čipka spadaju u materijalnu baštinu dok umijeće izrade navedenoga spada u nematerijalnu tradicijsku kulturu (Norac-Kevo, 2017).

3. GLAZBA I DIJETE

Glazba je umjetničko područje s kojim se djeca susreću već i prije svoga rođenja. Vrlo često i mi sami slušamo neku skladbu kako bi se opustili i uživali. Glazba ima velik utjecaj na razvoj ljudi i djece; pomaže umanjiti bol, čini nam život ugodnijim te poboljšava njegovu kvalitetu. Uz pomoć glazbe i plesa ljudi zadovoljavaju svoje potrebe za kreativnošću, igrom i razonodom, a ujedno zadovoljavaju i društvene, kulturne i psihičke potrebe. Uz pomoć različitih glazbenih aktivnosti i sadržaja u vrtiću potičemo dječju kreativnost, a ujedno kod djece razvijamo i glazbene sposobnosti i ljubav prema glazbi. Svaka ljudska zajednica ima svoje vlastite i specifične osnovne, zajedničke i opće uvjete za razvoj svojih najmlađih. Djeca usvajaju oblike ponašanja odraslih koji se u određenoj zajednici smatraju prikladnima i poželjnima (Duran, 1995).

Svako dijete ima sposobnost učenja glazbe, ali se te sposobnosti razlikuju od djeteta do djeteta. Prvih nekoliko godina života mozak prolazi kroz razdoblje ubrzanoga razvoja živčanoga sustava u kojem se neuronske veze stvaraju brže nego u bilo kojoj životnoj dobi. Sredinom djetinjstva mozak počinje reducirati te veze zadržavajući samo najvažnije i one koje se najčešće koriste. Upravo ta činjenica stavlja odgovornost na roditelje, staratelje, odgojitelje, učitelje, odgojno-obrazovne sustave i obrazovne politike u oblikovanju poticajne sredine koja će, pravovremeno, svakom djetetu omogućiti maksimalan razvoj. Utjecaj glazbe na razvoj djeteta danas je neminovan, međutim, postavlja se pitanje mogu li ga specifične vrste glazbenih iskustava ostvariti te na koji način i u kojem razdoblju djetinjstva. U današnjem društvu veća važnost se pridaje djelatnostima pri kojima je aktivnija lijeva hemisfera mozga gdje se procesiraju čitanje, pisanje i učenje matematike. Teza „glazba vas čini pametnijima“ u zapadnim obrazovnim sustavima, koji se vode uspjehom na testovima postignuća, održava uvjerenje da su predmeti poput matematike i prirodnih znanosti najvažniji unutar kurikulumu i da glazba služi samo kao pomoć učenicima u „važnim“ predmetima. Istraživanja koja su proveli Hetland i Winner (2001), Rauscher (2009) i Vitale (2011) šalju pogrešnu poruku da učenje glazbe, učenje o glazbi ili sviranje instrumenta nisu važni, osim ako postoje drugi razlozi da se to čini, kao što su poboljšanje kognitivnih sposobnosti, pozornosti ili akademske uspješnosti. Glazbu ne treba podučavati zato što poboljšava matematičke i verbalne vještine jer su to ciljevi matematike i jezične umjetnosti. Učenje umjetnosti glazbe treba biti opravdano time što nas glazba podučava ono što ni jedan drugi nastavni predmet ne može. Razlog učenja glazbe treba biti sam po sebi: aktivno slušanje, izvođenje, stvaranje, sudjelovanje i uvažavanje glazbe. Naša

uloga je pripremiti djecu za život, a glazba je integralni dio svakodnevnoga života (Nikolić, 2018).

Bitnu sastavnicu predškolskoga odgoja i obrazovanja čini umjetnost, odnosno kreativne aktivnosti bliske umjetničkom izrazu. Umjetnički odgoj obuhvaća doživljaj, opažanje, izražavanje, razumijevanje i procjenjivanje umjetničkih djela, ali isto tako i stvaranje. U predškolskoj dobi potrebno je omogućiti izražavanje dojmova na različite načine, govorom, pokretom, crtežom. U predškolskom razdoblju opažanje je svjesnije, a promatranje pažljivije, prelazi se od opažanja k promatranju, kao novi stup spoznaje aktivnosti, što vodi prema oblikovanju dječjeg mišljenja. Odgojem i obrazovanjem prvobitni osjetni i intuitivni impulsi prelaze u racionalno-logičke. Kreativnim aktivnostima bliskim umjetničkom neposredno se utječe na kulturu djece i započinje dugotrajni proces oblikovanja estetske percepcije i recepcije umjetnosti te razvoja i unapređivanja dječjih stvaralačkih sposobnosti. Cjelokupan intelektualni, psihofizički, emocionalni, moralni, duhovni i tjelesni razvoj potiče se aktivnostima djece na umjetničkom području i naglašava se kulturna i estetska dimenzija odgoja i obrazovanja. Tri su važna preduvjeta na koje valja obratiti pozornost u procesu odgoja djeteta i unaprjeđivanja njegovih glazbenih potencijala: na njegovu muzikalnost, postojeće glazbene sposobnosti i glazbenu inteligenciju. Sva su tri čimbenika vrlo usko povezana. Muzikalnost obuhvaća širok spektar glazbenih sposobnosti, vještina, znanja, iskustava, senzibilnosti. Važno je naglasiti da se odnos nabrojanih i drugih aspekata bitno razlikuje od pojedinca do pojedinca. Muzikalnost djeteta razmatra se kao sposobnost reagiranja na glazbu, pokazivanja osjetljivosti na estetsku i osjećajnu vrijednost glazbe te na njezina ekspresivna svojstva. Uz sve navedeno, muzikalnost još uključuje i sposobnost doživljavanja, pamćenja, razumijevanja, reprodukcije i vrednovanja glazbe te sposobnosti organizacije u glazbi. Glazbena sposobnost rezultat je nasljednog čimbenika i onoga do tada naučenog neformalnim i formalnim putem, a odnosi se na mogućnost uspješnog djelovanja i svladavanja konkretnog glazbenog zadatka. Usmjerenost na razvoj sposobnosti je jedna od primarnih zadaća odgoja i obrazovanja, stoga je važno glazbene sposobnosti pratiti, poticati i usmjeravati poštujući prirodne zakonitosti individualnog razvoja svakog djeteta. Glazbena inteligencija predstavlja složenu cjelinu kognitivnih operacija. Te operacije omogućavaju pojedincu da opazi, osmisli, organizira i preoblikuje glazbene obrasce u manje ili veće cjeline. Glazbeni razvoj djeteta uvelike ovisi i o njegovom nasljeđu, osobnosti, obiteljskom okružju, ali i interesu, motivaciji, želji, formalnom i neformalnom obrazovanju i sl. Glazbene sposobnosti djece su rezultat poticaja kojima ih izlažemo pa je važno

postaviti ih u kontekst formalnog obrazovanja i sustavno utjecati na razvoj dječjih glazbenih sposobnosti (Vidulin, 2016).

Spoznaje proizašle iz znanstvenih istraživanja (primjerice Herrmann Whole Brain Model; Herrmann, 1988) o pozitivnom utjecaju glazbenoga obrazovanja na djetetov razvoj trebaju naći put do odgojitelja, razrednih učitelja, nastavnika glazbe, ali i do osoba koje upravljaju odgojno-obrazovnim ustanovama te koje rade s djecom tijekom ključnoga razvojnoga razdoblja kao što su stručni suradnici i terapeuti. Takvo nastojanje može se ostvariti hitnom implementacijom znanstvenih spoznaja u sadržaje nastavnih predmeta na studijima koji obrazuju spomenute stručnjake, ali i organiziranjem predavanja, seminara i radionica unutar cjeloživotnoga obrazovanja. Stručno bi usavršavanje, uz stjecanje znanja o utjecaju glazbenoga obrazovanja na kognitivni, socijalni, emocionalni i psihomotorni razvoj, trebalo obuhvatiti i upoznavanje praktičnih glazbenih aktivnosti koje se mogu provoditi u praksi (Nikolić, 2018).

Sva glazba je vrijedna pozornosti u estetskom, odgojno-obrazovnom, sociokulturološkom i svakom drugom kontekstu koji dotiče život pojedinca i društvo u kojem se on svojim djelovanjem ostvaruje. Zavičajna glazba u vrtiću jedan je od elemenata razvoja identiteta djeteta, posebice nužan u velikim urbanim multikulturalnim sredinama, a instrumentalna umjetnička glazba potrebna je zbog toga što ona dijete zaokuplja izražajnim glazbenim elementima, koji izravno djeluju na psihofizičku i emocionalnu aktivnost djeteta, a da pritom dijete ostaje 'u glazbi' (Dundović, 2012).

U odgojno-obrazovnom sustavu prepoznata je vrijednost glazbe i glazbeni odgoj postao je sastavni dio obrazovnog procesa, iako mu se još uvijek ne posvećuje dovoljno pažnje. Za razvoj osobnog i socijalnog identiteta djeteta u vrtiću veliku važnost ima zavičajna glazba koja je posebno nužna u urbanim multikulturalnim sredinama. Prema istraživanju koje je provela mag. ped. Nela Dundović, djelatnici predškolskih ustanova slušanje glazbe ne doživljavaju kao temeljnu glazbenu aktivnost, a slušanje tradicijske glazbe je prisutno u neznatnom postotku (Dundović, 2012).

Na razvoj djeteta velik utjecaj ima glazba što je potvrđeno brojnim istraživanjima koji su proveli Anderson i Campbell, 1996. godine. Slušajući glazbu dijete razvija audio-vizualnu percepciju, sluh, govor, kontrolu svog glasa, motoriku, povezuje konkretno i apstraktno razmišljanje, postaje strpljivo, samopouzđano i raste mu ljubav prema glazbi. Roditelji su djetetovi prvi učitelji, stoga će djeca slušati ono što preferiraju roditelji i ono u čemu oni uživaju. Kvalitetna glazba može se pronaći u svim žanrovima. Tradicijska glazba bogata je melodijama koje su

nastale prije mnogo godina, a lijepe su i dragocjene svaka na svoj način. Tradicijska glazba most je koji spaja različite kulture. Kroz njezinu multikulturalnost djeca razumiju bogatstvo vlastite kulture, te počinju cijeniti i poštivati bogatstvo i različitost drugih kultura. Kroz glazbu djeca usvajaju i jezik i kulturu nekog naroda (Drandić, 2014).

4. TRADICIJSKA GLAZBA

Glazba je u svim oblicima i fazama postojanja bila uvjetovana brojnim čimbenicima sredine i vremena u kojima je nastajala i opstajala. Već letimičan pogled u prošlost glazbe dokazat će tvrdnju, da je i muzičko stvaranje nužno povezano s općim životnim uslovima i društvenom strukturom epohe u kojoj nastaje (Škunca, 1991).

Tradicijaska glazba je tijekom stoljeća evoluirala procesom usmene predaje. Tradicijska glazba je umjetnost raznih, uglavnom manjih skupina ljudi unutar kojih su se članovi međusobno poznavali i usmeno komunicirali bez posrednika. Tradicijska glazba se više odnosila na seoske sredine, a ne na gradske. Zbog činjenice da je do 20. stoljeća stanovništvo na selu u pravilu bilo nepismeno, tradicijska glazba se prenosila usmenom predajom. Tradicijska glazba je povezana s nacionalnom kulturom i u pravilu je nekomercijalna. Pratila je događanja u svakodnevnom životu ljudi, tj. vjenčanja, krštenja, pogrebe i ostale proslave. Pojedine tradicijske pjesme obilježavale su godišnji ciklus i vjerske svečanosti, npr. Uskrs i Božić (Begić i Šulentić Begić, 2017).

Danas tradicijska glazba se rjeđe izvodi i nije dio suvremenog života pojedinca i stoga ju on nedovoljno poznaje. U Republici Hrvatskoj tradicijska se glazba njeguje i izvodi u okviru kulturno – umjetničkog amaterizma koji je vrlo živ i prisutan te ima veliku ulogu u očuvanju tradicije kroz brojna kulturno – umjetnička društva i smotre folklor (Drandić, 2010). Tradicijska glazba je prisutna i u medijima u okviru tematskih radio i tv emisija te internetskih portala u funkciji njegovanja tradicijske glazbe. Dobar primjer nam daju Ansambl Harmonija disonance koji čine studenti Muzičke akademije u Zagrebu. Oni istražuju i izvode tradicijsku glazbu cijele Hrvatske. Ansambl je izrastao iz istoimenog projekta započetog na fakultetu u listopadu 2016. godine, a danas ga čini jedanaest pjevačica,. Riječ je projektu zamišljenom kao mjesto susreta studenata Muzičke akademije i vrsnih pjevača tradicijske glazbe. Vođeni su idejom spajanja svjetova između akademskih i tradicijskih glazbenika, umjetničke i tradicijske glazbe. Oni su prije svega otvorili prostor zajedničkog učenja, iskušavanja i stvaranja glazbe i napravili važan korak prema afirmaciji tradicijske glazbe u sustavu akademskog obrazovanja glazbenika i (etno)muzikologa.

Svaki čovjek bi trebao poznavati tradicijsku glazbu kao dio prošlosti vlastitog i drugih naroda. Na taj način ljudi opažaju, prihvaćaju i vrednuju tradicijsku glazbu. Zbog svoje jednostavnosti, tradicijske pjesme i brojalice mogu biti primjenjivane u predškolskim ustanovama. Također, djecu možemo upoznati s tradicijskim običajima i nošnjama. Upoznavanje tradicijske glazbe

vodi se po načelu zavičajnosti. Djeca upoznaju tradicijsku glazbu kraja u kojem odrastaju i ostaje u okvirima Republike Hrvatske. Glazba kao dio kulturnog i tradicijskog stvaralaštva jednog naroda može biti snažno sredstvo upoznavanja, prihvaćanja, poštivanja i boljeg razumijevanja drugih. Upoznavajući različite glazbene tradicije, djeca će upoznati različite kulture te tako steći toleranciju i poštivanje prema vlastitoj kulturi i ostalim kulturama (Begić, Šulentić Begić, 2017).

Prema načinu izvođenja autohtonu folklornu glazbu dalmatinske Zagore i zapadne Hercegovine dijelimo na:

1. Instrumentalnu

2. Vokalno-instrumentalnu

3. Vokalnu.

4.1. INSTRUMENTALNA GLAZBA

Instrumentalna glazba, koja je u živoj folklornoj praksi stanovnika dalmatinske Zagore i zapadne Hercegovine, ostvaruje se uglavnom putem sljedećega instrumentarija:

- Svirala - aerofonsko, dvocjevno (dvoigrlo) glazbalo. Pravi se od jednog komada drveta kroz koji se buše dvije paralelne šupljine. Piskovi se izrađuju od jasenova drveta starog jednu ili dvije godine. Najbolja su svirala od drenovine, a izrađuju se veoma često od klena. Svirala na dvoigrloj svirali je dvoglasna i varira sa "što je moguće većim brojem sekundi". Pomoću prepuhivanja melodija se proširuje u visinu, a taj način sviranja je u narodu poznat kao "na malu i veliku paru". Najpoznatija su tzv; hercegovačka svirala (Bezić, 1967/68).
- Diple - dvocjevno glazbalo s mijehom. Pri sviranju na diplama svirači najčešće improviziraju i tako nastavljaju praksu svojih predaka. Razlog tome što je kod ovog glazbala očiglednija improvizacija je taj što ono ima spremište zraka pa pjevač ne mora često prekidati melodijsku liniju radi uzimanja zraka i može nesmetano izraziti svoju maštu. Riječ diple dolazi od litvanske riječi "dumple", što znači mijeh, i grčkim izrazom "diplos", što znači dvostruk. Najbolji je mijeh od janjeće, jareće kože. Da se koža mijeha ne bi previše osušila te nakon toga ispucala, obvezatno se maže mlijekom. Mjeh je napravljen od štavljene kozje ili ovčje kože, a sastoji se od dulca ili kanele kroz koju se upuhuje zrak i prebiraljke ili dipli na kojima se svira. Unutar mjeha, na prebiraljci nalaze

se dva piska od trstike. Mjehovi iz raznih područja mogu na oko izgledati isti, ali ipak se razlikuju i to najčešće u prebiraljci, tj. broju i rasporedu rupica, položaju puhaljke te nekim sitnijim detaljima i ukrasima. Glazbalo je veoma slično hercegovačkoj svirali. Razlika se očituje u tome što je glazbalo opremljeno jezičnim piskom izgrađenim od trske ili od bazgova drveta, a i cijevi su mnogo bliže jedna drugoj nego kod hercegovačke svirale (Boras, 1986).

- Gusle – kordofono glazbalo, smatra se pralikom svih gudačkih glazbala. Na guslama se ton dobiva povlačenjem gudala preko nategnute žice, a sastoje se od zvučnog tijela, vrata i glave. Izrađuju se uglavnom od javorova drveta, osobito onog koje raste u kršu, a to je tvrde, gušće, trajnije. Do njega su ljudi poglavito u daljoj i bližoj prošlosti lakše mogli doći, budući da su bili mahom stočari. Preko korita (zvučnog dijela) razapeta je koža, obično jareća, ovčja ili pak zečja. Struna gudala je od dlaka konjskoga repa, kao i struna koja ide preko kobilice. Ljudi su prije govorili da je najbolja dlaka od mladog crnog konja, vranca koja je deblja i kvalitetnija. Guslar dok gusli ne smije imati na sebi dlakavo tkanje, niti u njegovoj blizini smije biti vunene odjeće, jer su slab vodič zvuka pa gusle slabo odjekuju (Boras, 1986). Čista, instrumentalna svirka na guslama može se čuti jedino u guslarevim predigramama, međuigramama i na završetku - kada guslar prestane pjevati. U predigri guslar ugađa gusle-strune, iskašljava grlo i priprema sebe i slušatelje na pjesmu. U međuigramama odmara grlo i prisjeća se stihova. Na donjoj strani korita (kamena posuda) nalijepi se komad smole, borove, ili pečatnog voska, o koju se gudalo trlja da se opusti od masnoće i da daje bolji zvuk. Kad se gudalo protrlja po smoli njime se prijeđe nekoliko puta strunom, da se s nje skine masnoća, nastala od dodira prstiju. Za svirača u gusle najčešće se kaže guslač, manje guslar (Bezić, 1967/68). Danas rijetko možemo čuti svirku na guslama. Guslača ima sve manje, a na nekim područjima ih više i nema. U današnje vrijeme najviše guslača ima na području Zagore i Like.

4.2. OBLICI VOKALNO-INSTRUMENTALNOGA GLAZBENOGA IZRAŽAVANJA

Najpopularniji, najčešći i najvitalniji oblik glazbenoga izražavanja na području Cetinske krajine jest "pjesma uz gusle". Još jedan oblik nazočan je u tolikoj mjeri te ga je vrijedno spomenuti; to je pjevanje i sviranje uz diple (Bezić, 1967/68).

PJESME UZ GUSLE

U svakom mjestu u Cetinskoj krajini većina ljudi znalo je svirati gusle. Tekst napjeva je bio raznovrstan. Tekstovi pjesama su opisivali aktualne ili prigodne teme političkog odnosno društvenog sadržaja, događaje iz prošlosti, ponekad šaljive teme i rugalice. Stih je uglavnom rimovani deseterac. Guslar pjeva i prati se guslama, a izrazom lica dočarava karakter teksta. Pri tome pazi na jasnoću izgovora i smisao teksta kako bi potaknuo veće zanimanje slušatelja. Premda je ovaj način glazbovanja na prvi pogled jednostavan, ima samo mali broj guslara što je značajka koja se proteže od daljnje prošlosti do danas. Manje vješti guslari također rado pjevaju, ali ponajviše samo za uži krug obitelji, rodbine i prijatelja. Pred prvi svjetski rat pjevanje uz gusle prelazi i u gradove, te se može čuti i u varošicama, te manjim gradićima dalmatinske zagore. Kavane i gostionice rado ugošćuju guslare. Guslar, pjevač i svirač u isto vrijeme, sličan je starogrčkom rapsodu. Stoljećima je imao znatnog udjela u zaštiti nacionalnoga morala i svijesti te istovremeno podržavao nacionalnu kulturnu baštinu. Značajan poticaj pjevanju u Cetinskom kraju bile su Guslarske večeri što su se održavale u Sinju godine 1949. i 1950. Organizirao ih je narodni pjesnik Nikola Sikirica iz sela Jabuka kraj Trilja. Svrha tih večeri nisu bile natjecanja za najboljeg guslara, nego da propagiraju pjevanje uz gusle (Bezić, 1981).

4.3. VOKALNI GLAZBENI OBLICI

4.3.1. NARICALJKE

Naricaljke se izvode solistički, a može istovremeno naricati više osoba. Interpretiraju ih isključivo žene, a muškarci „ne žale“. Pripadaju mahom stilu tijesnih intervala, a učestalo i kromatskim tonskim nizovima. Česta je pojava labilne visine tona i tonova nejasno određene visine. Navedeno poradi toga što su naricaljke uopće, bez obzira na geografsko podrijetlo, vezane za tekst i jecaje, te oblikovanje tonskih visina nije u prvom planu. Pjevačice, narikače se izmjenjuju da se mogu odmoriti. Žaljenje mogu prekinuti samo na kraće vrijeme, npr. pola sata ili za jedan sat. Nakon ukopa, u vremenu od tri mjeseca, odlaze žaliti na pokojnikov grob svake sedmice jednom ili po dva puta. Ovaj način pjevanja bio je prisutan u Otoku.

4.3.2. USPAVANKE

Svrha je ovih napjeva bez obzira na geografsku pripadnost svuda ista - uspavati dijete. Uspavanka po svojoj namjeni mora biti na neki način monotona da bolje uspava dijete. Promjene melo stiha biti će stoga vrlo male. Broj ponavljanja je jako velik.

4.3.3. "PJEVANJE NA BAS"

Ovaj način pjevanja predstavlja vrlo raširen i relativno noviji glazbeni oblik narodnog pjevanja sa, ponajčešće; završnim dvoglasjem u čistoj kvinti. Ovaj način pjevanja bio je jako popularan u Lučanima, ne toliko i u Otoku.

4.3.4. CRKVENA, LITURGIJSKA I PARALITURGIJSKA FOLKLORNA GLAZBA

Do sada ovim napjevima na ovom području nije posvećena dovoljna pažnja. Oni zahtijevaju detaljnija istraživanja i predstavljaju posebnu temu (Bezić, 1967/68).

4.3.5. SAMAČKO PJEVANJE

Termin samačko pjevanje ne označuje poblize oblik pjevanja (Bezić; 1967/68). Samačko, kako piše J. Bezić, može biti "solističko treskanje, solistička čobanska pjesma ili neka opet na neki treći način solistički izvedena pjesma". Ovoj skupini pribrajamo i tzv. pjevanje iz kape, iz knjige (ponegdje kažu "iz libra"), te starinsku brojalicu; jedno i drugo predstavlja način solističkog pjevanja duljih pripovjednih pjesama bez instrumentalne pratnje.

4.3.6. TRESKAVICE

Treskavice je opisao kao vokalne oblike u kojima se obavezno pojavljuje osebujni triler, izveden punim glasom, često slični vibratu. Izvodi ga pojedinac pjevač solo ili, mnogo češće, uz pratnju drugoga glasa koji leži na duljem pratećem tonu. Bezić navodi kako u selima Grab, Otok i Bajagić koriste drugi naziv *vojkavica*. Sam naziv treskavice pretežno je oznaka muške treskavice, a *vojkavica* ženske treskavice. Razliku u nazivima opravdavaju razlike u oblikovanju napjeva. Bezić navodi i jednoglasnu, solističku mušku treskavicu, često s duljim uvodnim *oj* (Bezić; 1967/68).

4.3.7. OJKANJE

Ojkanje podrazumijeva mnoštvo naziva, ovisno o kraju gdje je se izvodi i narodim pjevačima koji ga izvode. Tako za isti pojam imamo slijedeće nazive: grgašanje, orcanje, oržanje, ojkanje, groktanje, otezalice, putničko pjevanje, kiriđijsko pjevanje, treskanje, na cetinski... - jer se treska, potresa, orca, grgaša itd. glasom da bi se izvodila brza tremola. Ojkanje zato jer se dotična tremola najčešće izvode na vokalu *o*, ili na slogu *oj*. Treskanje nema čvrsto određenu formu. Nekoć se uz žensku, što se stiha tiče, osmerosložnu treskavicu igralo kolo (Bezić; 1967/68).

4.3.8. PJEVANJE IZ KAPE ILI KNJIGE

Ovo je naziv za način pjevanja duljih pripovjednih pjesama bez instrumentalne pratnje. Dobio je naziv po tome što pjevač drži u rukama kapu ili knjigu dok pjeva. Ništa ne čita iz knjige, drži

je zatvorenom u rukama, a ona mu pomaže da se bolje koncentrira za vrijeme pjevanja. Tematika ovih pjesama je bila ljubavna, pjevači bi izvodili više puta istu dulju pripovjednu pjesmu, nikad ne pjevaju potpuno isti tekst. Ovakav način pjevanja ne nalazimo u Otoku (Boras, 1986).

4.3.9. RERA

„Kad Sinjani zapivaju rere, jedan piva, a drugi se dere“, ovaj dvostih bio je dobro poznat širom Cetinske krajine. On dobro opisuje muzički oblik *rera*, jer u njima redovito sudjeluju tri, a ne dva pjevača, od kojih jedan pjevač *goni, konta*, vodi pjesmu i silabički izvodi tekst pjesme, dok ga dvojica prate, *reraju*. Prateći glasovi kreću se unisono. Prateći glasovi ne moraju pjevati samo slogove re-re, već mogu i neke druge ili pak samoglasnike o, e. Oznaka *konta* potječe od talijanske riječi *contare* (brojati, nabrajati, pripovijedati), a ne od *cantare* (pjevati). Naziv *rera* nastao je jer su Sinjani četo pjevali u vlaku Split – Sinj. Bilo je poznato kako se tom nekadašnjom uskotračnom prugom vlak tek polako verao uzbrdo i dobio ime *rera*. Rera je popularna i u današnje vrijeme, čemu svakako pridonosi tekst rere koji je uvijek u deseteračkim stihovima. Rera se izvodi punim glasom, velike glasnosti, snage i siline. Pjevači koji reraju, nadjačavaju vodeći glas. Rera se pjeva svugdje (kao i ganga) osim u crkvi i na sprovodu (Bezić; 1967/68). U Otoku je ovo najpopularniji oblik pjevanja, koji je bio prisutan u svakodnevnom životu mještana.

4.3.10. GANGA

Ganga je danas najpopularniji oblik narodnog glazbenog izražavanja. Ona je ujedno i najreprezentativniji glazbeni oblik autohtone folklorne glazbe većeg dijela područja središnje dinarske zone. Stanovnici, domoroci, ruralnih okružja kao i stanovnici neposrednog ruralnog podrijetla, s područja dalmatinske Zagore, Hercegovine, te susjednih područja Bosne rado je izvode. Zbog nagle i velike migracije stanovnika u prošlosti, ganga je brzo postala sve češći gost urbano-ruralnih i urbanih sredina. Većina onih koji su se imalo ozbiljnije bavili gangom kažu da je potekla iz Imotske krajine, točnije iz Imotsko-bekijskog polja. Tome svjedoče i kazivanja mnogih dalmatinskih Zagoraca i Hercegovaca, među kojima je znatan broj onih koji podrijetlom nisu vezani za Imotsku krajinu. Tako npr. starosjedioci Ljubuškoga i bliže okolice usmeno će vam reći kako je ganga u njihov kraj došla 1905. iz Dalmacije, iz Imotske krajine preko Posušja i Bekija. Narodni pjevači će reći da nije svaka ganga "dobra" ganga; ima "dobrih" i "loših" ganga. Ganga je simbol regionalnoga, a najposlije i nacionalnoga identiteta. Glasovi koji sudjeluju u tvorbi gange najčešće su u sekundnom odnosu. Prateći glas u gangi je uvijek viši u odnosu na vodeći (Boras, 1986).

5. OPĆINA OTOK

Općina Otok smještena je na kopnenom dijelu Splitsko-dalmatinske županije. Općini Otok pripada najistočniji dio Sinjskoga polja, visoravni nad njim – podi i dio Kamešnice do granice s Bosnom i Hercegovinom. Otočku općinu od sinjske dijeli rijeka Cetina, crta koja od Kosinca s istoka prati cestu Han – Bili Brig. Granica zatim pravi luk od gljevačkih polja i završava na državnoj granici. Najvažnije geografske odrednice su Cetina i Kamešnica te polje između njih. Sinjsko polje predstavlja najveće proširenje u gornjocetinskoj dolini koje je stvarala rijeka između Svilaje i Dinare. Veličinu i oblik cetinske doline odredile su tektonske sile rasjedanjem terena između navedenih planina, tako da Svilaja i Dinara Kamešnicom čine prirodni okvir nekadašnjoj Cetinskoj županiji (Grgat, Vuleta i dr, 1995).

U sastavu općine je šest naselja to su: Gala, Korita, Otok, Ovrlja, Ruda i Udovičić. Općina Otok, za razliku od većine općina, na svom području ima brojne izvore vodnog bogatstva, koje je zaštitila od izvanjskih utjecaja (ponajprije od utjecaja čovjeka).

Na području općine Otok postoji nekoliko kvalitetnih izvora vode:

- Izvor Kosinac (krško vrelo koje izbija na susretu vapnenca i lapora, teče u zagrljaj Cetini)
- Izvor Krenica (izdašno vrelo iz kojeg se rađa potok)
- Vode izvora Jezero
- Izvor Ovrlja (vode Ovrlje prolaze kroz napuštenu mlinicu i tvore 1,4 km dug vodotok)
- Mala Ruda
- Velika Ruda (Grgat, Vuleta i dr, 1995).

5.1. STANOVNIŠTVO

Na području Općine Otok živi 5.474 stanovnika od čega 2.788 muškaraca, što čini udio od 50,94%, te 2.686 žena, što čini udio od 49,06%, iz čega možemo zaključiti da je prisutan relativno ravnomjieran odnos spolova. Područje općine Otok, kao i veći dio RH, smanjenje broja stanovnika u 2011. u odnosu na 2001. godinu. Dugotrajna depopulacija donijela je mnoge negativne posljedice, poput smanjenja jezgre stanovništva koja stvara nove naraštaje, smanjenja broja radno aktivnoga stanovništva, povećane potrebe za skrbi stanovništva treće životne dobi, odnosno povećanog ekonomskog i socijalnog opterećenja državnog proračuna u području mirovinskoga, socijalnoga i zdravstvenoga zbrinjavanja starijih osoba. Prosječna starost iznosi 38 godina, pri čemu kod žena iznosi 39,5 godina, a muškaraca 36,5. Indeks starenja na području

općine iznosi 66. Ukoliko promatramo situaciju na razini RH, vidljivo je da prosječna starost iznosi 41,7 godina, pri čemu muškaraca 39,9 godina, a žena 43,3 godine. Indeks starenja na području RH iznosi 115,0. Iz navedenih podataka proizlazi zaključak kako općina Otok ne prati nacionalni trend starenja stanovništva, što ostavlja veliki prostor za osmišljavanje i provedbu kvalitetnih dugoročnih projekata. Najveći dio stanovništva, njih 56,45%, živi u naselju Otok koje je ujedno i administrativno središte Općine (Norac Kevo, 2017).

5.2. OBRAZOVANJE I ZNANOST U OPĆINI OTOK

Prema statističkom izvješću DZS-a o osnovnim školama i predškolskom odgoju, na području općine Otok na početku školske godine 2013./2014., djelovale su četiri ustanove za osnovnoškolski odgoj (uključujući područne škole). U školskoj godini 2013./2014. 27 razrednih odjela upisalo je 477 učenika, od čega 227 dječaka i 250 djevojčica. Osnovna glazbena škola fra Anđelko Milanović – Litre, područno odjeljenje Osnovne glazbene škole Jakova Gotovca iz Sinja otvorena je 2003. godine, iako je službeno sa radom počela 5. rujna 2005. godine. Na samom početku polaznika je bio 50, a sada se broj mijenja ovisno o potencijalu polaznika i volji polaznika da se steknu osnove iz glazbene kulture. Ravnateljica škole je profesorica Dobrila Veršić. U školskoj godini 2014./15., osnovnu glazbenu školu u općini Otok pohađa 46 učenika, što je stabilni porast u odnosu na prethodne školske godine. Polaznici škole na kraju svake školske godine organiziraju koncert, omogućavaju svojim roditeljima i sumještanima uvid u njihove stvaralačke i kreativne aktivnosti. Škola je smještena u zgradi izgrađenoj u prethodnim godinama te uređenoj po suvremenim standardima, kako bi se polaznici osigurali najkvalitetniji uvjeti (Norac Kevo, 2017).

Predškolski odgoj

Prema statističkom izvješću DZS, predškolsko obrazovanje obuhvaća jedan vrtić i čini važnu komponentu ravnomjernog razvoja predškolskog odgoja, koji je na početku šk.god. 2013/2014. pohađalo 118 djece. Od ukupnog broja polaznika vrtića, 25-ero djece je od 3 do 5 godina starosti, te 93-oje djece starije od 5 godina. U budućnosti se očekuje otvaranje i jasličke skupine unutar vrtića. Rad vrtića u Općini Otok odvija se u dvije smjene.

Predškolsko razdoblje je jako važno je u razvoju djetetove osobnosti. Osnove koje dijete stječe u djetinjstvu odraz su niza sposobnosti kroz cijeli život. Vrtić je mjesto koje će partnerstvom s roditeljima djeci pružiti radost, osigurati igru kao osnovni oblik učenja, poticati radoznalost za novim, te istovremeno pružati toplinu i sigurnost.

Objekt vrtića "Žabica" je namjenski građen, prozračan i osvjetljen, smješten u centru naselja u Otok. Vrtić provodi primarni program (organiziran u tri jutarnje grupe i dvije poslijepodne), cjelodnevni program, te program predškole za djecu u godini prije polaska u školu, koja ne idu u vrtić, a provodi se u proljetnom periodu. Na realizaciji programa je šestero odgojitelja i ostali stručni suradnici: logoped, medicinska sestra i pedagog. Vrtić zapošljava još i djelatnika za financijsko-računovodstvene poslove, kuharicu i spremačicu (Norac Kevo, 2017).

5.3. PRIRODNO I KULTURNO NASLJEĐE

Zanimljivosti općine Otok nalazimo u gradinama, stećcima, grobljima, kapelama, crkvama, razrušenim utverdama, starim kamenim kućama, stajama, mlinicama, kilometarskom suhozidu i u živopisnoj rijeci Cetini s mnoštvom izvora, bunara i riječnih otoka. Na Dugišu, otoku usred Cetine, nađeni su tragovi života iz kraja brončanog i početka željeznoga doba (1300. god pr. Krista) u obliku sojenica, kao i u arheološkom sloju iz ilirsko – rimskog razdoblja (1. st. pr. Krista) u obliku ostatka glinenih lonaca od obojene grčke keramike. Iz starokršćanskog doba na lokaciji Mirine postoje ostaci bazilike iz šestoga. stoljeća. To je vrijeme cara Justinijana, obnovitelja Rimskog Carstva kada se na ovim prostorima učvrstilo kršćanstvo. Veliki broj crkvi, kapelica i utvrda bio je uništen tijekom povijesti, u brojim ratovima i bitkama. No ipak je nekoliko lokaliteta ostao vidljivo, barem u tragovima, što svjedoči burnoj povijesti. Mirine otkrivene tek 1955. godine su kasnoantički sakralni kompleks s grobljem između Botičinih i Virinih kuća u Otoku na Cetini. To je jednobrodna crkva iz kasnoantičkog razdoblja s nekoliko pomoćnih prostorija uz južni i sjeverni zid (grobne kapele i krstionica). Zanimljiva je grobna komora prigradena na zapadnoj strani, a krstionica – pravokutna prostorija s apsidom i krsnim zdencem u obliku grčkog križa – prislonjena je uz južni zid lađe. Pronađena je znatna količina osebujne plastike izvedene stilom kasnoantičke rustike dalmatinskog zaleđa (Grgat, Vuleta i dr, 1995).

Sport

U Otoku djeluje i atletski klub koji je na inicijativu dipl. ing. elektrotehnike Luke Grgata, tadašnjeg načelnika općine, osnovan 16. rujna 1996. godine. Klub danas vodi Ante Katić, maratonac i bivši državni veteranski reprezentativac. Uspjehe koje je on ostvario u zadnjih deset godina teško je nabrojiti. On je tradicionalnu domaću utrku „SV. LUKA“, koja se trče na 10 kilometara, pretvorio u otočki događaj godine za što je 2006. dobio osobnu nagradu Općine Otok. Ona se nalazi u rangu najboljih u državi, nalazi se u sklopu HUCIPT-e te se boduje za New Balance cestovni kup. Osim ove utrke Katić je pokrenu i planinsku utrku koja se nažalost

nakon nekoliko godina ugasila. Nogomet se u Otoku ozbiljnije počeo igrati u drugoj polovici 20. stoljeća, točnije početkom 60-ih godina. U to vrijeme najčešće su se odigravale međusobne nogometne utakmice između seoskih ekipa Otoka, Graba, Gale i Udovčića koje su bile jako posjećene. NK OSK nastajao je generacijama, a svaka generacija je imala svog predvodnika ili više njih (Norac-Kevo, 2017).

Otočke mačkare

Tradicija otočkih mačkara stara je više od 200 godina. One su jedinstvene i zanimljive, imaju svoja pravila događanja i ponašanja. Unutar općine Otok postoji osam mačkaranih skupina. Ruda, Gala i Udovčići imaju po jednu skupinu, te pet skupina iz otočkih zaseoka: Jelašce, Priblaće, Korita, Strana i Živinić. Sve skupine poštuju ista pravila i običaje, u mačkare idu samo muškarci, održavaju se jednom godišnje, te traju od polovice siječnja pa sve do početka korizme. Mačkarane povorke idu samo subotom, a ne ulaze u selo ili zaseok u kojem je netko umro. Na čelu kolone ide barjaktara koji nosi hrvatsku trobojnicu, a nakon njega idu mlada, djever i mladoženja. Nakon njih idu komedije (grupe ljudi) koje na smiješan način izvode točke o osobama ili događajima koji su obilježili proteklu godinu. Nakon njih idu balinčad (djeca od 8 do 15 godina, maskirana u babe), babe (obučeni u crnu žensku starinsku nošnju, moraju biti stasiti) i didi (mladi momci koji nose ovčje mišine i zvona), a kao glavni zapovjednik mačkara zadnji ide Turčin. U svom pohodu mačkare obilaze sva sela i zaseoke u općini Otok, a tamo gdje stignu budu počašćeni jelom i pićem. Zadnjih godina mještani se okupljaju na općinskom Trgu dr. Franje Tuđmana i u središtu Otoka uživaju gledajući ove jedinstvene i nadaleko poznate mačkare, koje čak snimaju i brojne televizijske kuće (Norac-Kevo, 2017).

Kulturno-umjetničko društvo „Krenica“ iz Gale

KUD „Krenica“ iz Gale osnovan je 14. 02. 2005. godine. Namjera društva je bila obnoviti stare običaje kraja, čemu su se mještani odazvali i društvo je počelo sa aktivnim radom. Njegovanje običaja i prijenos na nove generacije ključno je za očuvanje identiteta svakog područja. Mještani Gale svojim aktivnostima prenose priču prošlih generacija čime doprinose prepoznatljivosti općine Otok.

Kulturno-umjetničko društvo „Kamešnica“ – Otok na Cetini

Društvo je osnovano 1998. godine sa svrhom očuvanja tradicije i običaja ovog područja. Za razliku od velike većine kulturno – umjetničkih područja na razini RH, KUD Kamešnica obuhvaća veliki broj stanovnika (u promatranju udjela stanovnika) među svojim članovima.

Kako bi očuvali sve aspekte povijesti i kulturnog naslijeđa, članovi KUD-a Kamešnica ponudili su sudjelovanje u nekoliko područja, kako bi se stanovnici s različitim afinitetima, mogli uključivati u aktivnosti. Četiri sekcije koje djeluju unutar KUD-a su: folklorna, mandolinska, muška klapa sv. Luke te dramska sekcija (Norac-Kevo, 2017)

5.4. POVIJEST MJESTA

Voda, bez koje nema života, privlačila je u ovaj kraj ljude još u pretpovijesno doba. Cetina im je pružala, uz ribu, žabe i rakove i najdragocjeniji dar – vodu za život i napajanje oranica: Udolina Rude omogućavala im je obrađivanje zemalja, a prostrani pašnjaci Dinare stočnu travu za ispašu. Otoci na Cetini bili su prikladni za gradnju sigurnijih stanova, sojenica, pronađenih na Dugišu. Na otoku Dugišu, usred hladne vode Cetine, nađena su dva sloja naseobina: stariji, sojenički (kraj brončanog i početak željeznoga doba), iz oko 1300 godina pr. Krista, i drugi, ilirsko – rimski iz 1.stoljeća pr. Krista. Sojenice su izgrađene na gusto poredanim stupovima od hrasta, vrbe, jasena i brijesta. Uz brojne nalaze keramike (pčelina glina) i kostiju, nađeno je i prosa, lješnjaka, drinina, žira, sjemena od borova, čak i grančica vinove loze. Sve to upućuje na postojanje šuma u blizini, na razvijenu zemljoradnju, ali i na trgovačke veze s Primorjem odakle je prispjela tipična sredozemna biljka – loza, prije osvajanja tog kraja od moćnih Rimljana. U ilirsko – rimskom sloju pronađeni su brojni ostaci gradinske keramike, željezni kalupi i dijelovi obojene grčke keramike (ostatci glinenih lonaca), Gnatia tipa (3. do 1.st. pr. Kr.), koja je vjerojatno stigla iz Visa (ISSE), gdje se proizvodila (Grgat, Vuleta i dr, 1995).

Starokršćansko razdoblje

Ovo razdoblje je također ostavilo svoje tragove na području Otoka. U predjelu Mirine arheolozi su otkrili 23 metra dugačku baziliku iz VI. stoljeća, dakle građenu za vladavine bizantskog cara Justinijana (527 – 565), poznatog kao obnovitelj Rimskog Carstva, za čije se vladavine kršćanstvo učvrstilo i na području Dalmacije. Bazilika je u obliku pravokutnika s polukružnom apsidom, u kojoj je bio oltar, te prostor za svećenstvo sa stolicom za predvoditelja obreda. Bazilika u Mirinama imala je i predvorje, te grobne kapele i krstionicu sa zidanim zdencem u obliku križa, u kojem se obred krštenja obavljao uranjanjem krštenika u vodu (Ivanković, 2004).

Pod osmanlijskom vlašću

Padom Sinjske krajine pod osmanlijsku vlast (prva polovica 16. st.) te padom tvrđave Vir, i na područje Otoka počeli su se naseljavati spahije, prisiljavajući kršćansku raju da im obrađuje prigrabljene zemlje uz davanje desetine gospodarima. Područje Otoka administrativno je

pripadalo Kliškom sandžakatu, ustanovljenom 1537. godine. Na Cetini i otoku Dugišu i dalje je postojalo utvrđeno naselje, a u njemu je bila vojna promatračica prijelaza preko rijeke. Čini se da su njeni vojnici zdušno vršili svoju službu, što je posebice smetalo u vrijeme ratova. Zbog toga su Klišani i Splicići 1686. godine zauzeli Otok „koji je vele jada zadava Karšćanom“, zarobili mnogo čeljadi i prigrabili bogati plijen. Ipak, tvrđava se i dalje održala. Katolički je puk obilazio fratar iz daleke Rame i duhovno opsluživao vjernički narod vršeći povremeno službu Božju po grobljima, u crkvicama preostalim iz predturskih vremena. Nemogućnosti jačeg djelovanja svećenika olakšao je islamizaciju stanovništva 17. stoljeću. U otočkoj povijesti najznačajnija je tragična pobjeda nad Turcima. Novi rat koji se zvao *drugi morejski rat*, jer se vodio zbog Peloponeza (Moreje), ali i *sinjski* (po Sinju) pa i *mali rat* (1714. – 1718.). Opći providur dobio je obavijest o ratu za ručkom u novosagrađenom sinjskom samostanu na blagdan Sv. Triju kraljeva 1715. godine. Fra Pavao Vučković odmah je pozvao na ustanak prekocetinski puk. Ubrzo su zauzete tvrđave na Hanu i Čačvini, a popravljena je drvena utvrda na Dugišu. Međutim, na Kupresu se proljeće skupila velika neprijateljska vojska pod zapovjedništvom Mustafe-paše Čelića, nadimkom Žuti. On je naumio zauzeti cijelu južnu Hrvatsku do Zadra. S prijetoja Prologa javljeno je 23. srpnja da je silna vojska krenula iz Livna. Prethodnice su već sutradan pustošile sela, pa i područja današnje otočke općine. Na tom osvajačkom pohodu neprijateljima su se suprotstavili malobrojni, ali hrabri Otočani. Njih oko 360 sa župnikom fra S. Vučemilovićem zatvorili su se u tvrđavu na Dugišu i neustrašivo čekali neprijatelja. U Dnevniku opsade grada Sinja vjerno je opisana hrabra obrana Otočana, ali i njen tragični završetak. Otočani su bili žrtve junačkog pokušaja zaustavljanja neprijatelja na obali Cetine. Bila je to tragična pobjeda nad nadmoćnim neprijateljem. Krv, smrt, crni dim, pljačka i palež obavili su Sinjsku krajinu sve do dana *Naše Zaštitnice*. Na blagdan Velike Gospe 15. kolovoza, neprijateljska vojska preko noći sramotno napustila sinjsku dolinu i preko Prologa pobjegla u Livno.

Cijeli narod je zahvaljivao nebeskoj pomoćnici, Majci od milosti ili Gospi Sinjskoj na miru koji se blagim krilima nadvio iznad ispaćene krajine. Za stoljetnu borbu Hrvata za slobodu u tom krvavom obračunu mnogi Otočani su dali svoje živote. Biti svoj na svome, pa i uz cijenu prolijevanja krvi i žrtava, čak i u neravnopravnoj borbi – ostao je do današnjeg dana osnovni cilj naroda uz Cetinu. Nakon toga život se vraćao u Otok, Galu i Rudu. Dočim se učvrstio mir franjevci su podigli malu crkvu u Otoku, ali ne usred Cetine *vode hladne*, za što je bila povezana svježna tužna uspomena na tragediju iz 1715. godine, nego na brijegu usred groblja. Crkva je posvećena sv. Luki evanđelisti (Grgat, Vuleta i dr, 1995).

Gospodarske prilike nakon rata

Stanovništvo Otoka bavilo se obrađivanjem škrte zemlje, a oni u brdu su uzgajali stoku. Živjelo se nomadskim životom s blagom i za blago, jer je to bila glavna egzistencija. Kada bi bio pomor stoke gladovalo se i drhtalo od zime, jer se nije imalo za što kupiti malo robe ili kruha za brojnu djecu, a u zdjeli se jedva našlo malo purine kaše. Za nerodnih godina (1766, 1782, 1811, 1816/17) narod se selio u Bosnu i Slavoniju da se prehrani. Uz glad i slabu ishranu 1783. godine javlja se kuga od koje je umrlo 20 ljudi. Za vrijeme kuge župnici su bili uz svoj narod. I oni su umirali i sami zaraženi od kuge dvoreći bolesnike. Zato je narod bio uz svoje svećenike, a franjevci uz svoj siromašni puk. Gospodarske prilike krajem 19. i početkom 20. stoljeća uza sve siromaštvo nije mijenjalo mnogo život našeg seljaka. Doista stanovništvo ove župe, posebno oni bogatiji počeli su uzgajati blago, s njime trgovali i obrađivali zemlju, da bi svojoj obitelji pružili bolji život. Tome govore i podatci da je tih godina Otok imao do 400 volova, oko 800 krava, 300 – 400 konja, a ovaca onih u brdu gotovo svaka kuća. No uza sve bogatstvo u blagu, narod ove župe provodio je svoje dane pod kamenim kućama, i ako je imao „grumen“ pure bio je sit i zadovoljan (Krolo, 1979).

Vjerski život

Stanovništvo ove župe bilo je prožeto vjerom u Boga i molitvom. No uza sav tradicijski život bilo je podosta poroka: psovke, praznovjerja, vjerskog neznanja i umaknuća (kada bi djevojka otišla s mladićem bez odobrenja roditelja). Svećenici – župnici bili su tada jedini školovani ljudi, koji su radili na moralnom, vjerskom i prosvjetnom uzdizanju svoga naroda. Oni su mu bili prvi vođe i pastiri, propovjednici istine, prvi učitelji u sricanju slova. U ozračju kršćanske vjere obiteljski je život uza sve siromaštvo, a počesto i glad i bolesti, cvao u ljubavi i bio bogat djecom (7 – 8 djece, pa čak i više). Vjeronauk su pohađala sva djeca, a u 14 ili 15 godini života pristupali su sv. sakramentima. Svi su odrasli pohađali crkvu i primali svete sakramente. Kršćanski odgajani od svojih svećenika, narod ove župe ostao je kroz stoljeća vjeran Bogu i Crkvi, što je i danas slučaj jer je više od 90% stanovništva kršćani (Krolo, 1979)

6. GLAZBA OPĆINE OTOK

Narod je župe Otok živio je u svom zatvorenom svijetu u kojemu je stvorio svoju vlastitu pučku kulturu. To je bila kultura bez škole i školske naobrazbe. Ova nam kultura otkriva vlastiti način razmišljanja, osjećanja, izražavanja, društvenog ostvarivanja i uklapanja u odnose s ljudima. Kultura se sastojala u prenošenju iskustvene mudrosti od usta do usta, a sadržavala je poslovice, pjesme, priče i molitvice. Iako još nije u potpunosti istražena, ta nas kultura uvodi u svijet narodnih vrednota i zasebnoga duhovnog iskustva. Narodna pjesma, ona junačka i životna uz gusle, upravo najbolje pokazuje narodne stavove, vrednote i osjećaje. To je poezija koja se usmeno prenosila s generacije na generaciju, skraćivala se i širila te se konačno ustalila. Tvorci su bili pojedinci koji su zbiljski osjećali što narod muči i tišti, što ga raduje i veseli, te se u narod utapaju tako da njihova pjesma postaje prava narodna. Sadržaji pjesama obuhvaćali su ljudski život od rođenja do smrti, kao i povijesne uspjehe i padove naroda. I baš kao takva ona je imala eminentno didaktičku ulogu. Narodna pjesma sadrži i neke etičke vrednote koje su narodu služile kao uzor u ponašanju ili, bolje rečeno, bile su ogledalo njegova vladanja, a svakom članu toga društva ideal koji treba ostvarivati u svom ponašanju. Jedna od trajnih etičkih vrednota bila je osuda fizičke, osobne ili moralne uvrede čovjeka, njegove obitelji i domovine. Svaka prijevara i nedoličnost uvijek su jasno osuđivane, a gostoljubivost, bratstvo, kumstvo, zaštita slabih i nemoćnih stalno isticane kao općeljudske vrednote. Pravi ideal djelovanja bile su istina, pravednost i vjera. Najveće čovjekovo dobro bila je kršćanska vjera. Narodni junaci nisu se odrekli kršćanske vjere ni pod cijenu života. I upravo zbog toga oni postaju heroji i uzori življenja. Vjera je bila glavni pokretač junačkih djela, a jedan od najhvaljenijih dijela jest obraćenje nevjernika na kršćanstvo. Stoga bi se čak moglo reći da je čitav život narodne pjesme, kao i narodne kulture općenito, prožet vjerom (Vučković, Tomašević, Akrap, 1988).

Fra Mijo Kotaraš ostao je zapamćen i kao onaj koji je u župu Otok uveo crkveno pjevanje, što je praktično proveo u djelo njegov kapelan fra Konrad Odak, koji će kasnije postati iznimno cijenjeni hrvatski glazbenik Krste Odak. Naime, krsno mu je ime Krste, a nakon što je ušao u franjevački red uzeo je redovničko ime fra Konrad. Glazbeno se obrazovao dok je bio član franjevačkog reda, a prvi su mu učitelji bili I. Ocvirk u Sinju i Melichar u Šibeniku. Već 1914. godine voditelj je tek utemeljene glazbe „Gospa Sinjska“, a obavljao je ulogu zborovođe u svetištu Čudotvorne Gospe Sinjske. Nakon 13 godina redovništva u svojoj 31 godini života 1919. godine napušta franjevački red i odlazi u studij glazbe kod V. Novaka na majstorskoj školi Konzervatorija u Pragu, gdje je ostaje tri godine. Uz to što se bavio skladateljskim radom bio je od 1922. do 1961. godine profesor na Glazbenoj akademiji u Zagrebu. Pristalica je

nacionalnog glazbenog smjera, ponajprije je melodičar, sklon višeglasnom oblikovanju. Skladao je orkestralna i komorna djela (Simfonija Jadran, Prva passacagila, III. gudački kvartet; zbarske skladbe), solo – pjesme, dramsku i crkvenu glazbu. Od dramskih djela izdvaja mu se narodna opera „Dorica pleše“ iz 1933. godine, građena isključivo na materijalima iz međimurskog glazbenog folkloru. Ovaj poznati glazbenik, rodom iz Siverića pokraj Drniša, imao je čast da kad mladi profesor u prvoj emisiji tek utemeljenog Radio Zagreba 15. svibnja 1926. godine svira uživo hrvatsku nacionalnu himnu Lijepa naša (Ivanković, 2004).

Drugi svećenik koji je značajan za Otok je fra Tihomir Krunoslav Grgat, rođen 6. lipnja 1938. godine u Otoku kod Sinja, gdje na krštenju u crkvi sv. Luke, a po želji prijatelja fra Damjana Grgata, dobiva ime Krunoslav. Osnovnu školu pohađa u rodnom Otoku, gimnaziju u Sinju, Makarskoj, i Zagrebu. Poslije šestoga razreda gimnazije, na Visovcu oblači habit kad i odabire ime fra Tihomir. Teologiju pohađa u Makarskoj, a diplomirao je u Ljubljani. Za svećenika je zaređen 28. veljače 1965. godine u Makarskoj. Svećeničku službu kapelana, odgajatelja, župnika i duhovnika obnavlja u Provinciji Presvetoga Otkupitelja u Sinju, Labinu, Runoviću, Zaostrogu, Promini, Splitu, Münchenu, Frankfurtu, Russellsheimu i Giessenu. Danas je duhovnik hrvatskih redovnica u Nadbiskupiji Münchenu – Freising. Do sada je objavio monodramu Pilip Pržina Bauštelac, dva kraća putopisa po Rimu i Africi, zbirku pjesama „Iskaz“ te više meditacija u Mariji. Uglazbljeni mu je dio pjesmama za Zlatnu Harfu. „Cestak“ je njegov prvi roman. Napisao je stihove pjesama „*Moj Otok, selo pitomo*“ i „*Cetino!*“, koje je uglazbio Ljubo Stipišić Delmata. Umro je 7. srpnja u franjevačkom samostanu Sv. Mihovila u Münchenu, u 67. godini života, u 49. godini redovništva i 39. godini svećeništva (Grgat, Stipišić Delmata, 2003).

1. MOJ OTOK, SELO PITOMO

Larghetto marcato

(♩ = cca 63)

Stihovi: Fra Tihomir Grgat
Glazba: Ljubo Stipišić Delmata

T.

B.

na sun - ča - nu stra - nu
u o - so - ja li - pa,
na o - to - ku ma - lom

mf 1. Moj O - tok, se - lo, kop - ne - no,
p 2. On svo - je ku - će po - re - da
f 3. U vri - me sta - ro ži - vi - o

con agitazione

p i ku - pa no - ge ze - le - ne u
f i gle - da svo - je do - li - ne što
pp On Maj - ku Bo - žju ča - sti - o, za

mf Ka - miš - ni - ce za - le - glo
f to - pla, bu - ri sa - kri - ta
pp što ga či - ni Ce - ti - na.

1., 2., 3. Oj! i ze - le - ne
i do - li - ne
On ča - sti - o

Fantastico

f pri - bis - trim dvi - ma ri - kon, pit - kin, stu - de - nin,
ff ku - pu - son, ži - ton, tra - von, vo - don mi - ri - štu. Moj O - tok, _____ moj
Hr - vat - sku čast i Nje - nu u dan iz - gi - ni.

Moj O - tok, moj O - tok, moj

fff O - tok, moj O - tok, se - lo pi - to - mo. Moj pi - to - mo.
O - tok, O - tok, pi - to - mo. molto call.

mp

FINE

Slika 1. Notni zapis pjesme „Moj Otok, selo pitomo“ (Grgat, Stipišić Delmata (2005) Zrenik, str.8)

2. CETINO!

Larghetto, Eroico

Stihovi: Fra Tihomir Grgat
Glazba: Ljubo Stipišić Delmata

T. Ce - ti - no mo - ja, ti - si ko mli - ko ma - te - ri - no.

B. Ce - ti - no, — mli - - - ko

Maestoso
Piú mosso

Di god po - deš svud se da - ješ, ni - šta, ni - šta ne - tra - žiš,
Mo - me di - du i pra - di - du, pri - ča - la - si mom - ča - či.

mp ff p

Di po - deš svud da - ješ,
Mom' di - du, pra - di - du,

Poco liberamente

f Solo tenor
Iz - u - tro - be - te - češ Di - na - ri - ne. Ka - meš - ni - ci
me - ni i mom - si - nu po - vist sta - ru, po - vist sta - ru

Svu - da - si za dru - go - ga - Ce - ti - no mo - ja, Ce - ti - no mo - ja!
me - ni i mom si - nu; —

mp f mp p

Ce - ti - no — mo - - - ja!

Slika 2. Notni zapis pjesme „Cetino!“ (Grgat, Stipišić Delmata (2005), Zrenik, str. 9)

Marcato
mf

11
no - ge pe - reš. Sinj - skom po - lju žed - ta - žiš, že - dna po - jiš, vru - ča - hla - diš,
i kr - va - vu: što je pam - ti kr - vav Du - giš; što je pam - te sve Mi - ri - ne,

Ce - ti - no, Ce - ti - no mo - ja, mo - ja!
mo - ja!

14
mp
ro - bu is - pi - reš, a ne - či - sto ot - pla - viš.
pri - ča - la si - po - vist sta - ru i kr - va -

Ce - ti - no mo - ja! Mo - ja!
pp poco rit.

17
Vigoroso
- vu.
- ja,
Ce - ti - no mo - ja,
sempre fff Ce - ti - no mo - ja, mo - ja!
- ja, mo - ja! Ce - ti - no! Ce - ti - no mo - ja!

FINE

Slika 3. Grgat, Stipišić Delmata (2005), Zrenik, str.10

6.1. PJESMA I NARODNI OBIČAJI

Otočki kraj unutar Cetinske krajine čini dio kulture toga podneblja. Položaj i pitomost su bitni čimbenici u stvaranju narodnih običaja. Tako je bilo i u cetinskoj krajini. Od 17. stoljeća na tim prostorima je stvarana kultura toga puka. Povijest se mijenjala, običaji su ostajali isti sve do šezdesetih godina prošloga stoljeća. Tada je naš čvojek krenuo trbuhom za kruhom na zapad, najčešće u Njemačku. Život se naglo mijenja. Ljudi postaju bogatiji. Sve više se poprima zapadnjačko, a gubi se domaće – narodno. Tako je i s našim običajima koji postupno nestaju.

Dernek

Crkva je oduvijek bila glavno okupljalište puka. Tako je bilo i nekada. Za vrijeme vjerskih blagdana, nakon popodnevnog svete mise, mještani i njihovi gosti su se okupljali pred crkvom. Djevojke su dolazile da ih se vidi, a momci da ih „zamire“ (upoznaju). Na početku derneka se šetalo, dok momci ne bi zamijetili neku, svom oku lijepu, a birale su se rumene, jedre i stasite cure. Odvažniji bi momci uveli svoje odabranice među okupljeni narod i otpočinjali sa kolom (narodni ples). Momak i cura, držeći se sa desnim rukama, lagano samo prstima ili za maramu, da bi se lakše izvodilo podizanje ruku kod pojedinih pokreta, igraju s noge na nogu u krug, naoposum (u smjeru kazaljke na satu). Momci su s vanjske strane kola, oni ga po potrebi šire ili suzuju i vode ritam igranja. Kolo bi se sve više širilo i punilo curama, momcima i mladim nevjestama. Oko kola bi se stvarao žamor i veliki krug znatiželjnika, u čemu su najviše prednjačile majke djevojaka. One su budno pratile i nadgledale svoje kćeri, prateći sa kim igra i sa kim se „vata“ (druži). Ponekad bi mudro glasno pitale: „lipa li je mili Bože, čija li je ono?“. Momak i cura koji su od prije skupa, najviše bi šetali dernekom, tim da bi on njoj kupio nekoliko grotulja (orasi nanizani na konop) ili jabuka, što je bio znak da njih dvoje ozbiljno hodaju. Slobodni mladići i djevojka kroz igranje u kolu, a kasnije kroz zajedničku šetnju, bi često dogovorili silo (dolazak njenoj kući uvečer), poslije obiteljske molitve i večere. Pri zalasku sunca dernek se završava. Cure su morale svojim kućama u društvu svojih prijateljica, nikako s momcima. Rera se orila sa svih strana. Pjevale su je i cure i momci i to:

*Misli mala da je nake nema
Kad se ona na dernek oprema
Okreni se moje kolo malo
Odavno se nisi okrićalo
Otiša je moj dragi i doće
Neka selo govori šta oće
Blago onom ko se ludo voli
Toga srce nikad ne zaboli*

*Vidi moje kako mi se mota
Pravo mi je ostavit grijota
Maramu mi ukrala budala
Pa se hvali da sam mu je dala
Jesam rekla i bila me volja
Da je mlađa od starije bolja
Ja u kolu dragi milo gleda
Prava ljubav sakriti se ne da
Ljubio me pa reka da nije
Samo me je naveo na grije
Oj djevojko mala garavice
Lice ti je ka u varalice
Ne ljubi se lipo i bogato
Već se ljubi što je umiljato
Pivaj pismu što ti srce kaže
I meni će onda biti draže
Dolazim ti večeras na silo
Neka znadeš moja bila vilo.*

Silo

Momak i cura su se najčešće dogovarali za silo na dernecima, na polju kod čuvanja blaga, na izvorima gdje su cure išle po vodu (Krenica, Kutlica, Batlan, Jezero...) ili po dogovoru njihove rodbine. Dani za silo su bili od sveca, subotom i nedjeljom (nikako utorkom ili petkom jer su se smatrali nesretnim danima). Udvarač poziva svoje najbolje prijatelje. Spremili bi se, što bolje odjenuli i krenuli kući djevojke. Majka bi ih ispratila do ispred kuće, zaželjela im sretan put i tražila da se prekrste. Cijelim bi putem pjevali.

*Pivaj grlo nemoj zakazati
sve što pivaš to će draga znati
mjesečino obasjaj mi pute
dok se vratim moje selo u te
Kad kroz selo momci zapivaju
curska im se vrata otvaraju
lipa ti je večernja vedrina i
obasja zlatna misečina
dolazim ti ispred kuće mala
probudi se ako si zaspala.*

Dolaskom pred kuću od djevojke, kucaju na vrata. Najstariji član obitelji ih otvara i poziva u kuću. Svi posjedaju oko sinije (niski okrugli stolić) ili ognjišta. Počinje razgovor između momaka i članova obitelji. Kroz razgovor i njihovo upoznavanje obraćaju se najčešće majci

cure, oslovljavajući je strinom. Pitaju ima li netko u kući mlad da im donese vode, jer su s puta i ožednili. Često se događalo da strina pošalje nekog drugog po vodu. Momci bi svakog odbili, dok ne donese ona cura koja sve vrijeme stoji na nogama i ne upliće se u razgovor. Tek kada majka kaže, kćeri odlazi u prostoriju gdje se nalaze vučije (drvene posude za vodu) sa vodom, bukarom ili kalijom (posude za pijenje vode). Donosi vodu, daje svim momcima. Dok se voda pije obično se hvali kako je hladna i dobra (nitko ne smije odbiti piti). Kad djevojka vraća posudu sa vodom, za njom odlazi momak (udvarač). Njih se dvoje cijelu večer druže pričom. U tom se vremenu ostali momci druže i pričaju s ukućanima. Ako je stvar ozbiljna, nudi im se vino, a ako nije samo voda. Kad dođe vrijeme za spavanje, netko od ukućana odlazi u prostoriju gdje se nalaze momak i cura dajući im do znanja da je silo završilo i da se ide na spavanje. Nakon više dolazaka na silo i suglasnost roditelja, dogovaraju se zaruke (darivanjem cure zlatnim prstenom). Na silo zaruka još dolazi njegov kum i netko bliži od roda. Momak curi stavlja prsten na ruku. Silo traje duže no obično. Poslije zaruka se dogovara „veliko silo“ (dogovor jedne i druge strane za datum vjenčanja). Sila pjevanja i ženidbe nije bilo u vrijeme korizme.

*Šta će selo kad ne bude mene
O komu će govoriti žene
Ženit ću se i ja ove zime
Svak se ljubi, a ja nemam s kime
Oj glavica selo na vidiku
U tebi sam zamirio diku
Moja mala studene ti vode
Evo mene do prve prigode.*

Veliko silo

Veliko silo (dolazak mladoženje po ruku mladenke) je najveći čin prije vjenčanja. S momkom dolaze njegovi stric i ujak i sa sobom donose piće. Sa roditeljima djevojke dogovaraju dan vjenčanja. Ostaje se cijelu noć, uz jelo i piće do rane zore. Na polasku kući djevojka ih daruje: bijelim košuljama, šugomanima (ručnicima) , suknenim bičvama (čarapama) i terlucima (pletene papučice). To im se sve objesi preko ramena, da se vidi. Svi odlaze kući od momaka roditeljima prenijeti vijesti s dogovora. Cijelim putem pjevaju. Prolazeći kroz sela, mještani izlaze iz svojih kuća, slušaju njihove pjesme, gledaju darove i komentiraju. Kroz sadržaj pjesama i napjeve zaključivalo se od kuda su momci i djevojka, je li bogata ili nije. U dolasku i polasku na veliko silo, pjesme su bile primjerene navedenom trenutku.

*Dolazim ti draga pod prozore
Pa me ljubi sve do rane zore
Već sam pio vodu sa kredence
Oči plave i obrve tanke
To imaju samo Priblaćanke
Kažu meni da sam uranio
A kreveta nisam ni vidio
Oj Otoku selo na vidiku
U tebi sam zamirio diku.*

Opremanje cure

Kada bi se kćer već zacurila (spremna za udaju) od 15-16 godina, majke bi počele sklanjati (kupovati, presti, tkati i vesti robu za udaju). Udavale su se od 17-20 godina. Starije su bile usidjelice, teško bi se udale. Da bi se cura mogla dobro opremiti, roditelji su morali potrošiti dosta novca. Često se prodavao komad zemlje, volovi i ovce. Pored ljepote momak i njegovi roditelji su tražili što bogatiju pa su često bile na glasu dotarice (cure koje nisu imale braće ili one koje su bile imućnijih roditelja).

Vjenčanje – pir

Nakon tri navišćenja (napovjedi) u tri nedjelje, koje svećenici njegove i njene župe čitaju na glavnim župskim misama i kada se zaključi da nema zapreka za sklapanje braka momka i djevojke, vrše se pripreme za najsvečaniji čin. Ukućani i rodbina spremaju poklone i darove (hranu i piće), a mladenkini i odjevne predmete za darivanje mladoženje i njegovih najbližih. Obred vjenčanja je bio samo nedjeljom za vrijeme župske mise. Izjutra bi se svatovi od mladoženje opremili, formirali kolonu i krenuli po curu. Kako bi najčešće bila blizu iz istog sela, išli bi pješice. Na čelu kolone bi išao barjaktar (stjegonoša), a on je bio najmlađi zet, nosio ga je na štapu kojeg bi mladenke okitile. A na kraju mladoženjin stari svat koji nosi vino časteći koga sretne. Muškarci su imali okrugle crven kape od čoje s crnim resama, bijele košulje širokih rukava, krožet (majica do struka sa rukavima) od smeđe boje, jačermu (haljetak) ukrašenu narodnim motivima sa srmom (srebreni nakit) koji je imala sa obje strane po osam ili dvanaest puca (srebrene izrezbarene loptice), kumparane (dugi ogrtač) od smeđega sukna nosili su preko ramena. Djevojačka roba zvala se curska. Imale su na glavi krunu – cviće (vijenac), primetaču (na prsima bijela šmirkana čipka), oplećak (modri ili bijeli prsluk do struka i s rukavima od čoje), podsuknju, pregaču, ječermu, opanke. Mlade nevjeste su imale na glavi kovrljak (bijeli

obruč) sa dvije srebrne spijade (srebrne loptice na dužim iglama) preko svega šudar (rubac vezan pod bradom).

Slika 4. Djevojke u narodnim nošnjama

Tako sređeni svatovi uz pjesmu i šalu i veselje stignu do mladenke. Pratioci (mladenkina rodbina) ih dočekaju na vratima. Ona je zaključana u kući s još nekoliko djevojaka. Pred vratima se odvija nagađanje i cjenkanje između pratioca i svatova oko otkupa mlade, ali to je samo zabava. Kad se međusobno dogovore otvaraju vrata. Na vrata izlaze djevojke jedna za drugom i na kraju izađe prava mlada. Ljubi prvog djevera, a zatim ostale svatove. Mladoženja nije s njima. U crkvi čeka mladu za sam obred vjenčanja. Pratioci okite barjak kojeg su svatovi donijeli. Na njega vješaju bijelu košulju, šugoman (ručnik), bijele suknene bičve (čarape), terluke (pletene papučice) i kokoš. Za to vrijeme pratioci s jedne, a stari svat, jengije i barjaktar s druge strane, jedni drugima pripivavaju (pjesma na pjesmu). U tim pjesmama često zna bit i uvrjedljivog sadržaja.

*Barjaktaru barjak ti se vije
A na njemu koka nije
Svekrvice lipo se uredi
Kada dođem visit ćeš gore
Mila majko zašto ne imadeš
Odgojiš me pa me drugom dadeš
Dobar svekar ka Božja duša
Zla svekrva đava u nju uša
Naša luce kakvi su ti svati
Kad nam nema niko pripivati
Oj debela ka torbica luga
Kako pivaš moreš li od druga
Došli su nam iz Glavice gosti
Oku kuće da pokupe kosti
Barjaktaru tako ti barjaka
Bičve su ti od kozji dlaka
U Glavici nikako ne valjade
Nego Luca jedino čeljade
Strina Mare velika ti hvala
Što si nama svoju Lucu dala
Zbogom ostaj kulo popločana
I u tebi nana rasplakana*

Mladenkina odjeća je kombinacija nevjestine i djevojačke samo što na glavi uz krunu ima i podvezaču (bijeli rupčić, trokutastog oblika od čipke), umjesto curske pregače nosi travešu (pregača), a umjesto bijelog modri oplećak (prsluk). Njeni pratioci se ne odijevaju u svatovsku nošnju. Mlada je isprošena, svatovi su jeli i pili i odlaze raspoloženi prema crkvi. Prva ide mlada i njeni pratioci. U crkvi pred oltarom ih čeka momak gdje daju potvrde uz isti obred kao i danas.

Nakon obreda i završetka sv. mise pred crkvom mladoženju daruju pratioci sa odjevnim predmetima i grotuljama. Sve mu se to stavlja preko ramena i oko vrata. Pratioci nakon vjenčanja odlaze mladenkinoj kući i za njih je pirovanje završeno. Sad svatovi idu prvi, mladu preuzima mladoženjin kum koju je od tada stalno prati i čuva. Ispred mladoženjine kuće sve je puno seljaka koji su došli gledati svatove. Mlada mora najprije prkrižiti i poljubiti prag, a zatim svekrvu koja ju dočeka na vratima sa svetom vodom da ju poškropi, tako i sve svatove. Poslije toga mlada baca kićenicu (ukrašena jabuka sa umetnutim novčićima) preko kuće. Sve je popraćeno dobacivanjima, smijehom i pjesmom sudionika, ali i okupljenih seljana. Prisutni svatovi se okupe na guvno (betonski plato gdje se vršilo žito). Kum uvodi mladu u kolo da zaigra, da se vidi je li ševesta (šepava). Ona najprije zaigra sa svekrvom, pa kumom i ostalim svatovima i to muškarcima. U kolu se igralo samo sa suprotnim spolom. Mlada i mladoženja nisu igrali kolo zajedno. Seljani su sa strane dobacivali primjedbe i šale. Žestoko se igralo i pjevalo sve do zalaska sunca. Pjesme su se i za tu prigodu smišljale. Većina ih je već davno ispjevana.

*Svekrvice rano se ustani
Ostat će ti sudi neoprani
U subotu koja dođe prva
Mlada naša će ti gonit drva
Na Glavici kuća Ševara
Di je mlada ljubila bečara
Sviđa mi se i ne sviđa misto
Volim dragog pa mi je sve isto
Udat ću se ali ne znam kad ću
Di god dođem podilit ću braću
Šalaj goro, grabovino gusta
Najsladi je poljubac u usta
Sinjska Gospe, platit ću ti misu
Samo kaži Otočanke di su
Niko ne zna, a ja kazat neću
Za kim moji uzdasi kreću
Moj dragane cvitiću iz škripa
Šta si doša kad ti nisan lipanj
Cviće vene bez vode studene
Moja mala ne ljubeći mene.
Sinjska Gospe donesi mi glase
Di mi mala bile ovce pase
Moja mala zubi ti se sjaju
Kano konjske ploče u vršaju
Pivaj grlo, ne daj srcu jada*

*Imat ćeš se najadati kada.
Ajde lolo, ajde se oženi
Dodija si i selu i meni.*

Tada se seljani razilaze, svatovi se povlače u kuću na večeru i nastavljaju pirovanje duboko u noć, do zore. Jela i pića za tu prigodu je bilo u izobilju, za sve je bio zadužen kuhar koji se u to dobro razumio. Te večeri kum je morao dobro čuvati mladu da joj netko ne ukrade cipelu, jer će se mlada prehladiti. Tijekom noći su pojedini svatovi radili razne smicalice svekru, svekrvi i mladoženji, tako ih je mlada morala otkupljivati sa darovima. Mladenci idu prvi na spavanje. U zoru se svatovi razilaze.

Prvo jutro u novom domu

Mlada mora ustat prva. Oblači ženinsku robu. Šudar je štofani podvezan na glavi. Guća (vrsta haljetka) je od crnog pamuka tvrdo pletena, a krožet je optočen svilom. Štovarica je modra, plisirana od štofa i traveša koja mora biti u skladu sa šudarom i krožetom. Sve mora biti u istim tonovima tamnijih boja. Odlazi na izvor ili bunar donijeti vode i tamo ostaviti biljeg (trag). To bi bile jabuke, orasi ili smokve. Vodom bi polijevala ruke ukućanima da se umiju. Išla bi sa nekim iz kuće u susjedstvo i častila rakijom, smokvama i ljubila ih. Sljedeće nedjelje svekrva vodi nevjestu u crkvu na viđenje. Njen i najbliži rod dolazi na izvod (posjetu) gdje su upoznaju, pričaju i gozbe. Svatovski običaji su većim dijelom u našem kraju nestali kao i u cijelom cetinskoj krajini. Svatovska nošnja se može naći u ponekoj obitelji i muzejima. U novije vrijeme se oblači za priredbe i proslave društvenih događanja na kojima se sve više čuju stari napjevi (Milanović – Litre, 2005).

7. USPAVANKE I RERA OTOKA KOD SINJA

Uspavanke

(1)

*Pile moje maleno, oko vrata šareno,
spavaj, spavaj zlato milo,
babino si desno krilo.*

(2)

*Spavaj, spavaj zlato moje
evo kraj tebe majke tvoje.
Anđeli će s neba doći
čuvat će te cijele noći.*

(3)

*Spavaj, spavaj milo moje
anđeli te s neba poje.
Tvoje lice blago, milo
majci uvijek radost bilo.*

(4)

*Spavaj, spavaj moj ljljane mali
Cilu noć te anđeli čuvali.
Pivali ti lipu uspavanku
Da poštuješ i oca i majku.*

*Kazivačica: Anđelka Vugdelija, 17.01.1995 – članica Udruge za očuvanje Cetinskog kraja -
Sinj*

Uspavanka

*Nuna, nana, nina
Ljulja majka svoga sina
Spavaj, spavaj dragi sine
Tvoja majka za tebe se brine
Čuva majka svog junaka
Da joj spava do uranka
U jutro se ti probudi
Ja ću tebe priviti na grudi
Pa ćeš majci dobro rasti
I svoju ćeš majku ti čuvati
Braniti ćeš me od svih zala
To će majci biti hvala.*

*Kazivač: Ante Norac – Kevo – rođ. 22. 08. 1960 – član
Udruge za očuvanje Cetinskog kraja - Sinj*

Rera

(1)

*Moj anđele nemoj mi plakati,
sad će majka sise tebi dati.*

(2)

*Di je ćaća baš ga nije briga,
još ni čašu popit nije stiga.*

(3)

*Sine mili ti si moja dika
majčina ti neće falit mlika.
Dojit ću te i noću i danju
da mi budeš momak u prvome planu.*

*Kazivačica: Perinka Milanović – Trapo rođ. Samardžić 08.01.1956 – članica Udruge za
očuvanje Cetinskog kraja - Sinj*

(4)

*Zahvaljujem svome dragom Bogu
dok sam tebe ljuljala u drobu.*

(5)

*Nas tri seke zapivati znale
kad smo dvi tri godine imale.
Pivan reru, piva mi je ćaća
sad je pivan ja i moja braća.*

(6)

*Mene moja rodila je nana
Lipo ime nadila mi, Ana.
Pitaju me iz kojeg sam sela
Iz Otoka golubica bijela.*

*Kazivačica: Ljiljana Vojković, 16.11. 1966 – izrađuje opanke, jedna od rijetkih koja to još
danas radi*

Molitva Gospi Sinjskoj

*Svakim danom toplije te molim
i svim žarom Gospe Sinjska molim.
Kad prid tobom na kolina padam,
svakoj tvojoj milosti se nadam.
Zimske brige nestaju bez traga,
dok me štitiš Majko moja draga.*

*Čim se uzdah iz mog srca vine,
ti me tješiš Divo sa visine.
U podnožju tvojega oltara,
duša mi je puna svetoga žara.
Čuješ uzdah i molitvu vruću,
ti si izvor mojem nadahnuću.
Više diliš nego li sam vridna,
bez tebe sam nevoljna i bidna.
Ti ćeš Gospe kroz nebeska vrata,
dovesti me do svog Sina zlata.
Siplješ milost kana kosu s neba,
s tim pomažeš kome pomoć treba.
Pogledaj me dobra Majko moja,
tuđinska sam, a kći vijerna tvoja.
Da već sebi više ne pripadam,
već svu volju prilomim i svladam.*

12 MJESECI

*Prvi drva siječe, led ga i mraz bije,
pokraj ognja sjedi mrzle ruke grije.*

*Za njim seka igra rumena i cila,
vesela k'o ptica, lagana k'o vila.*

*Treći snijeg mete, na dnu plotu eno,
ljubicu je našo, za uho je metno.*

*Četvrti je čudak, kišama te bije,
pa te snijegom hladi, pa te suncem grije.*

*Peti sve je gizda, cvijećem i pticama,
usta su mu puna, veselih pjesama.*

*Šesti lipov cvijet nosi na klobuku,
crvenih trešanja gle' ga punih ruku.*

*Sedmi kosom kosi, oštrim srpom reže,
jarebice pred njim iz usjeva bježe.*

*Osmi glasno pjeva, sretan ruke tare,
puna kola vozi u širne ambare.*

*Deveti u radnji, zrelo grožđe gazi,
dokle lasta u kraj daleki odlazi.*

*Deseti je tužan u šumi se jada,
jer s visokih grana žuto lišće pada.*

*Jedanaesti sluša, studen vjetar huče,
gleda magla siva, gorama se vuče.*

*Dvanaesti posljednji ustaje, bijelo stado vodi,
kliče: „Mir ljudima, mali Bog se rodi!“*

Pjesme o leptiru

(1)

*Leptiriću šarenčiću hodi k meni 'amo,
evo imam lijepu ružu pomiriši samo.
Ja bih doš'o, al' se bojim kakve igle klete,
stisnut ćeš me, probost ćeš me, onda zbogom svijete.
Neću lepko, neću, života mi moga,
hoću vidit samo kol'ko leptir ima noga.
E pa to ti mogu reći i ovako malko,
leptir ima šest nožica, a sad zbogom Ranko.*

(2)

*A-a gle'te ga, aj što leti Bože sveti,
što li žuri, što li hiti, da mi ga je uloviti,
što ga majka nakitila i dala mu šarna krila.*

*Kuda letiš leptiriću, stani malo šarenčiću,
batu ćemo pričekati, sitno kolo zaigrati,
u livadu il' u gaju, bit će lijepo k'o u rajju.*

Pjesma o pčeli

*Leti pčela malena oko cvijeta šarena,
niti staje, niti sjeda dok ne skupi malo meda.
Tko joj reče Bože moj da ostavi mili roj?
Bog je uči zato zna di je bašta šarena,
u kom cvijetu ima slasti, di će poći, di će pasti.*

*Ana Erceg zapisala je 2015. god. u Otoku. Kazala joj je njezina majka Iva Vugdelija, rođ.
Glavan. Iva je rođena je 17. rujna 1927. godine i cijeli svoj život provela je u Otoku.*

8. ZAKLJUČAK

Tijekom cijele povijesti čovječanstva tradicija je imala veliku važnost i za pojedinca i za cjelokupno društvo. U Hrvatskoj se prenose mnoga znanja, vjerovanja i običaji s generacije na generaciju. S koljena na koljeno mlađi naraštaji trebali bi preuzimati neke ustaljene običaje iz ranijih razdoblja kako tradicija ne bi izumrla. Upravo glazba kao dio kulturnoga i tradicijskoga stvaralaštva može biti snažno sredstvo upoznavanja drugih naroda, njihovoga boljega razumijevanja i, u konačnici, poštivanja drugih kultura, što je danas u multikulturalnim društvima posebno važno.

Vrtići i škole kao obrazovne i odgojne ustanove trebale bi doprinijeti interkulturalnom odgoju i razvijanju interkulturalne kompetencije djece. Glazba kao takva, također može utjecati na razvoj osobnoga identiteta koji je povezan s poštivanjem različitosti. Upoznajući različite glazbene tradicije, djeca upoznaju različite kulture te na taj način stječu toleranciju prema kulturnoj različitosti.

U razgovoru s kazivačima koji su odrasli i žive u Otoku doznali smo da mladi ljudi ne sudjeluju dovoljno u prenošenju tradicijskih običaja. KUD „Kamešnica“ – Otok već duže vrijeme nije u funkciji, jer nema dovoljno djece koja bi željela naučiti kola i starinska pjevanja otočkoga kraja. Neki običaji već su izgubljeni poput: prošnje mladenke, odlazaka na „silo“, derneka, zajedničkih okupljanja. Mladima bi trebalo ukazati na važnost očuvanja tradicije jer tradicija nije nazadna i zaostala, nego je skup najboljih trenutaka i najljepših vrijednosti koje su naši djedovi i očevi sačuvali. Za nas i zauvijek. U tom smislu od neprocjenjiva je značaja rad na tradicijskim glazbenim sadržajima s djecom vrtićke dobi. Upravo su tada djeca otvorena za upoznavanje i prihvaćanja takvih sadržaja. Na taj način razvijat ćemo kod djece ljubav prema glazbenoj tradiciji vlastita naroda, ali stvoriti i pretpostavke za razvijanje interkulturalnih kompetencija nužnih za život u multikulturalnom suvremenom društvu.

9. LEKSIK

Uspavanka

URANKA – jutra

ZALA – zla

Molitva Gospi Sinjskoj

PRID – pred

KOLINA – koljena

VINE – uzdigne

DIVA – Gospa Sinjska

DILIŠ – dijeliš

VRIDNA – vrijedna

BIDNA – jedna

SIPLJEŠ – prosipati

KANA – kao

12 mjeseci

BIJE – udara

CILA – cijela

K'O – kao

METE – pada

PLOTA – kameni zid

NAŠO – pronašao

METNO – metnuo

GIZDA – cvjeta, nakićen

KLOBUK – šešir

KOSOM – alat za košnju trave

TARE – trlja

STUDEN – hladan

Pjesme o leptiru

HODI – dođi

'AMO – ovamo

LEPKO – leptiru
MALKO – malo
HITI – žurno
ŠARNA – šarena
BATU – baku
GAJ – šuma
Pjesma o pčeli
BAŠTA – vrt
Uspavanke
POJE – hrane
CILU – cijelu
PIVALI – pjevali
LIPU – lijepu
Rera
SISE – dojka
DI – gdje
ĆAĆA – otac
DIKA – ponos
DROB – trbuh
NANA – mama
LIPO – lijepo
NADILA – nadjenuła

10. LITERATURA

1. Bezić, J. (1967-68). *Muzički folklor Sinjske krajine*. Narodna umjetnost 5-6, Institut za narodnu umjetnost, Zagreb.
2. Bezić, J. (1981). *Stilovi folklorne glazbe u Jugoslaviji*. Zvuk, 3, Sarajevo.
3. Boras, M. P. (1986). *Folklorna glazba u Ljubuškom, - na strojopisu*. Split.
4. Buble, N. (1997). *Glazba kao dio života : etnomuzikološke teme*. Split ; Trogir : Umjetnička akademija u Splitu : Matica hrvatska ogranak Trogir.
5. Drandić, D. (2010). Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja. *Pedagoški istraživanja*, 7(1), 95-107. Preuzeto 1.8.2020. s <http://hrcak.srce.hr/118372>
6. Drandić, D. (2014). Dijete i estetski izričaji. U R. Bacalja, K. Ivon (Ur.), *Stavovi učitelja prema tradicijskoj glazbi u školskom kurikulumu* (str. 233-252). Zadar: Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
7. Dundović, N. (2012). Glazba u dječjem vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 18 (70), 11 – 13.
8. Duran, M. (1995). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap
9. Folklorna glazba i ples. Preuzeto s: <http://selo.hr/folklorna-glazba-i-ples/> Posjećeno: 15.08.2020.
10. Fra Grgat T., Stipišić Delmata Lj. (2003). *Zrenik: svjetovne i duhovne skladbe za klapsko i zborsko pjevanje*. Zbornik „Kačić“, Split
11. Fra Krolo A. (1979). *Župa Otok kod Sinja*. Župski ured Otoka kod Sinja, Otok
12. Fra Vučković P., fra Tomašević L., fra Akrap A. A. (1988). *Tristota obljetnica župe Otok kod Sinja*. Župni ured Otok, Otok
13. Grgat L., fra Vuleta B., Borković V., Duvnjak M., fra Soldo J. A., Vuleta A. (1995). *U zagrljaju Kosinca, Cetine i Rude, monografija općine Otok*. Poglavarstvo općine Otok, Otok
14. Ivanković A. (2004). *Podrijetlo Hrvatskih rodova općine Otok na Cetini*. Općina Otok na Cetini, Otok
15. Marošević, G. (2000). Tradicijska (folklorna/narodna) glazba Hrvatske : izbor literature i diskografskih izdanja. *Theoria. Glasilo Hrvatskog društva glazbenih teoretičara*, 2 (2), 26-29.

16. Milanović Litre D. (2005). *Narodni običaji*. U: *Otočki glasnik* br. 3 godina I., Općina Otok, Otok, str. 4-6
17. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2010). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
18. Nikolić, L. (2018). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. *Napredak: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 159 (1-2) 139-158.
19. Norac Kevo, P. (2017). *Povijest sporta u općini Otok*. Jafra-print d.o.o. Solin, Otok
20. Škunca, M. (1991). *Glazbeni život Splita od 1860 do 1918*. Književni krug, Split
21. Šulentić Begić, J. i Begić, A. (2017). Tradicijska glazba srednjoeuropskih država i interkulturalni odgoj u osnovnoškolskoj nastavi glazbe. *Školski vjesnik*, 66 (1), 123-133. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/186834>
22. Vidulin, S. (2016). Glazbeni odgoj djece u predškolskim ustanovama: mogućnosti i ograničenja. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 62(1), 221-233

POPIS SLIKA:

1. Slika broj 1 – *Notni zapis pjesme „Moj Otok, selo pitomo“*. Fra Grgat T., Stipišić Delmata Lj. (2003:8). *Zrenik: svjetovne i duhovne skladbe za klapsko i zborsko pjevanje*. Zbornik „Kačić“, Split
2. Slika broj 2 – *Notni zapise pjesme „Cetino!“*. Fra Grgat T., Stipišić Delmata Lj. (2003:9). *Zrenik: svjetovne i duhovne skladbe za klapsko i zborsko pjevanje*. Zbornik „Kačić“, Split
3. Slika broj 3 - *Notni zapise pjesme „Cetino!“*. Fra Grgat T., Stipišić Delmata Lj. (2003:10). *Zrenik: svjetovne i duhovne skladbe za klapsko i zborsko pjevanje*. Zbornik „Kačić“, Split
4. Slika broj 4 – *Djevojke u narodnim nošnjama*. Facebook stranica „KUD Glavice“. Preuzeto: <https://www.facebook.com/1489826937946638/photos/a.1489890324606966/2482845738644748/> 1. rujna, 2020.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja NEVENKA SAMARDŽIĆ, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 16. rujna 2020.

Potpis

NSamardžić

Izjava o pohrani završnog/diplomskog rada (podcrtajte odgovarajuće) u Digitalni
 repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: NEVENKA SAMARDŽIĆ
 Naslov rada: TRADICIJSKA VOKALNA GLAZBA OTOKA KOJ SINJA
 Znanstveno područje: UMJETNIČKO PODRUČJE
 Znanstveno polje: GLAZBENA UMJETNOST
 Vrsta rada: DIPLOMSKI RAD

Mentor/ica rada:

mr. art. MARIJO KRNIĆ

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva:

prof. dr. sc. SNJEŽANA DOBROTA, DANIELA PETRUŠIĆ

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

- a) rad u otvorenom pristupu
- b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST
- c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).
 (zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: 16. rujna 2020.

Potpis studenta/studentice: NSamardžić